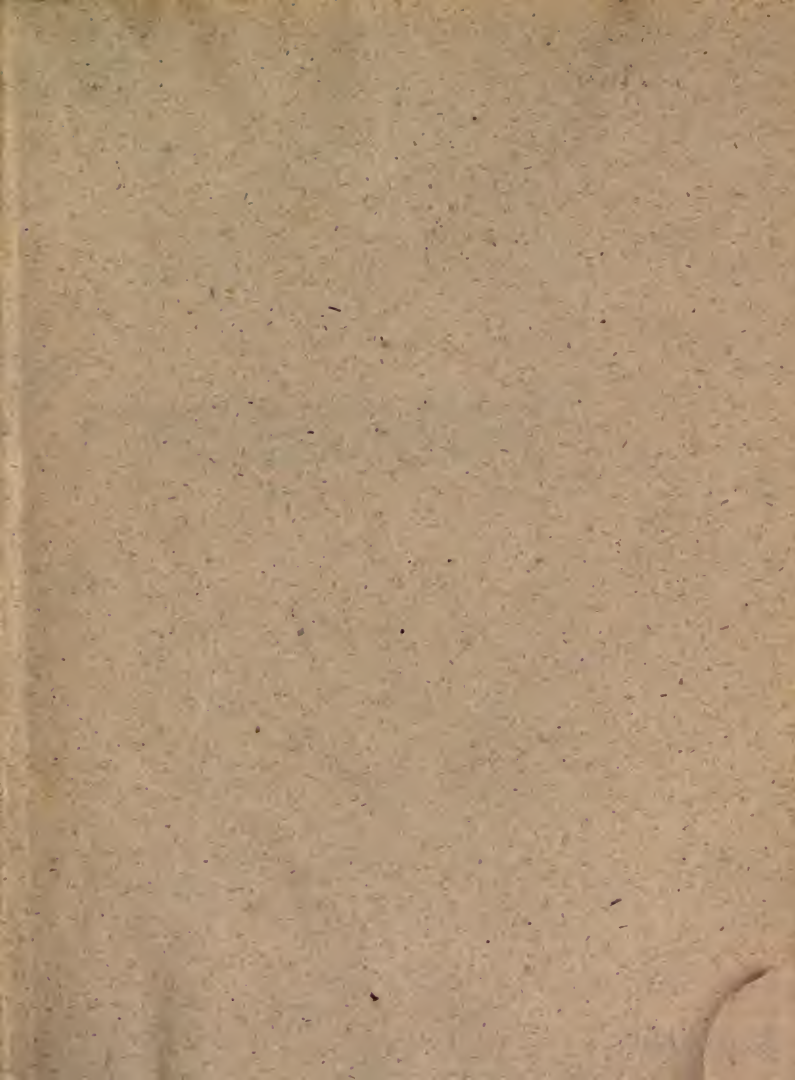

Res. 4

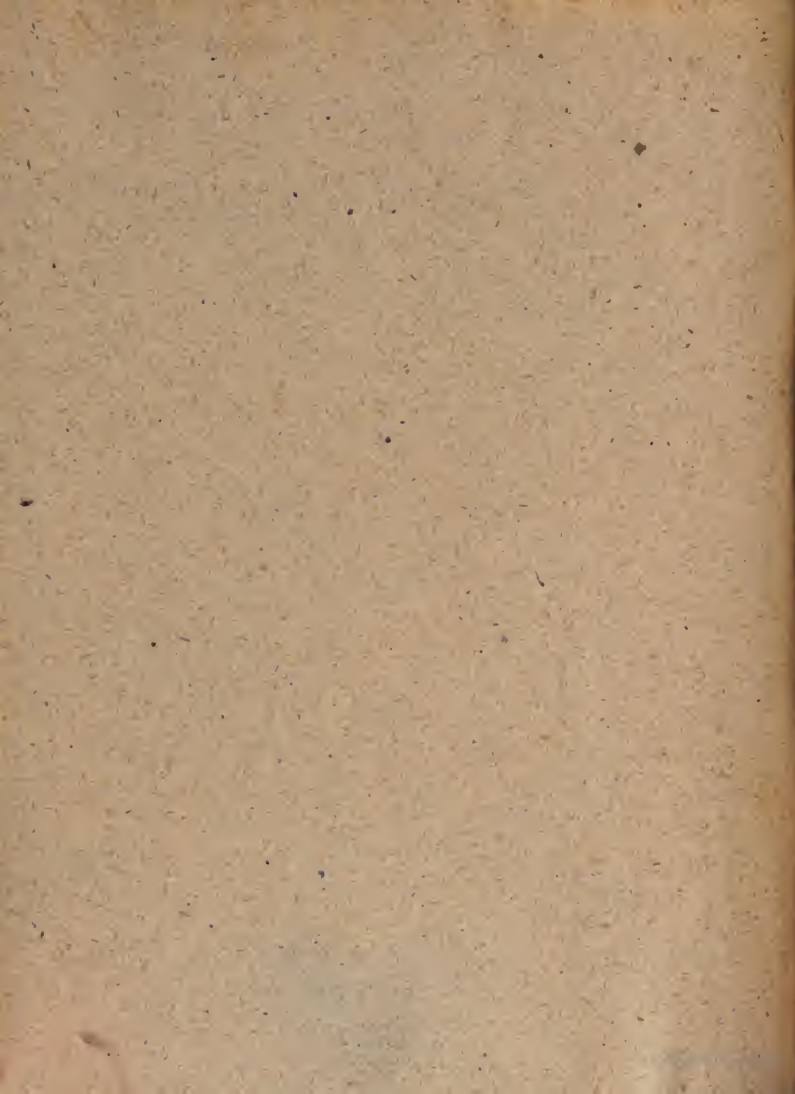
Biogr

276

9

40 Biogr. 2769 Epaminondas

Biogr.
276(9)

Biogr 276(9) 4.

EPAMINYNDÆ. CLARISSIMI. THEBANORVM.
DVCIS. VITA PER LAVRENTIVM ABS.
TEMIVM. MACERATENSEM.

Ad Illustrissimum Principem & D. D. Caes. Borgiam. de
Francia Romandiolae Valentiaeque Clariss. Ducē. Plumbi-
niq; Dominū ac. S. R. E. Consalonarium & c. Epaminūdāe
uita per laurentium Abstemium.

Vitam Epaminundae inuisti Thebanorum Ducis a me
multiplici tum Graecorum, tum latinorum lectione com-
positam cui iustius deuouere debeo quam clarissimo nomi-
tuo. Illust. Dux & CAESAR iuiste? Nā quom i hac ame-
nissima urbe tua fanestriannum iam docuerim, fuerimq; ab
his humanissimis ciuib; tuis summo amore: & beniuolen-
tia prosecutus, ingrati hominis mihi uidebatur officium, nō
aliquod meum opus extare, quod meae in hanc ciuitatem
gratitudinis, & summae in Excellentiam tuam obseruatiae
testimonium perhiberet. Accedit ad hoc, quod siquid me-
arum lucubrationum tibi dedicarem rem admodum gra-
tam Illustri principi meo Guidubaldo Urbini Duci, qui te
non uulgari amore prosequitur, me facturum esse nō igno-
rabam. Quid quod Epaminūdāe uita & gesta rebus a te ma-
gnifice gestis magna ex parte conuenire uidentur. Nam eū
doctum imprimis hominem fuisse comperio, quod de te
quoq; consona omnium uoce percepi. Nec i rebus bellicis,
quae immortalem illi gloriā peperere, illi cedis tot & tā-
ta breui temporis curriculo praeclare gessisti. Taceo caete-
ras diuinas uirtutes tuas: quas epistolaris nō capit angustia.
Stulti enim esset uastum pelagus angusto uasculo uelle cō-
cludere. Neceas attingere opus esse uideo. Animi enim ma-
gnitudinem res a te praeclarissime gestae testantur. De li-
beralitate autē tua tot & tanta a multis audiui, & praecipue
ab Alexandro Spanochio quaestore tuo: ut obstupuerim:
tibiq; non immerito Caesaris nomen inditum fuisse iudica-
uerim: quem caeteris mortalibus animi magnitudine, & li-
beralitate praestitisse cognoscimus. Hoc quoq; Epaminū-
dae habere uideris, qui quom maximos ductasset exercitus
potuissetq; facile amplissimas coaceruare diuitias, praeter
immortale nomen nihil habere cōcupiuit Accipe igit Dux
clarissime hoc exiguū Abstemii tui munusculū, quod si qñ
legeris: uidebis uigē omnib; pacis belliq; artib; instructū: &
Cuicūq; p̄stātissimo Duci imitādū. Vale ex urbe. F. MD II.

CRipturus. uitā Epaminūdae clarissimi the-
banorum imperatoris diligentes agriculto-
res imitari cogor: qui sterilitatis tempore
quom horrea larga tritici messe nequeant, cu-
meras saltem spicilegio implere conantur.

Nam quum superiorum atatū inscitia ac ne-
gligētia plurima illustrium scriptorum tum Græcorum:
tum latinorum opera penitus interierint: quibus excellen-
tium ducum gesta continebantur: eo uentum est: ut multo-
rum uix nuda nomina reperiantur: aliorū uix pauca quae-
dam praeclara facinora, & ea apud uarios rerum scriptores
tanquam auulsa & disiecta membra ita iaceant: ut non par-
uo labore in unū corpus ualeāt conglutinari. Quod quom
multis praeclaris uiris acciderit, tum maxime Epaminūdae
uideo contigisse. Quem & si inter excellentes & primarios
externarum gentium duces & graeca: & romana ponit hi-
storia: pauca tamen undiq; uaria lectione colligere uix po-
tui: quibus tanti uiri uitam: mores: & gesta conscriberem.
Erit igitur prudentis lectoris officium: huius summi ducis
uirtutes, & res gestas non tam rebus a me scriptis: quae exi-
guae & paruae prae illius fama sunt, quam ex iis, quas uetu-
statis deleuit obliuio: uelle metiri. Neq; enim inter primos
Graeciae duces poneres: qui non aliis uirtutum & gestorū
amplitudine praestitisset. Sed quanto ceteros nominis clari-
tate superauit, tanto meritis quoque excessisse credendum ē
Thebae urbs Boetiae insignis, unde Epaminūdae origo fuit
& si magnis poetarum ac historicorum est celebrata praeco-
niis, uel q̄ Cadmum conditorem habuerit, uel q̄ duorum
numinum Herculis uidelicet, & Bacchi ortu gloriari soleat,
unde Claudianus Herculis & Bromii sustētat gloria thebas,
nulla tamen re iustius quam Epaminunda ciue gloriari po-
test. Quae enim de Cadmo Hercule & Dionysio litteris tra-
dita sunt, ita fabulosa habētur, ut nemo adeo credulus sit, q̄
quae de illis dicuntur, ullam adhibeat fidem. Epaminunda
uero gesta nullis poetarum sunt fucata figmentis, sed ueris
poetarum ac oratorū narrationibus explicata. Praeterea haec
ciuitas non tantum debet Cadmo, qui eā in tam ifelici solo
cōstituit, ut sub amaro aliorū Imperio ppetuo uiueret. quātū

Epaminūdae:cui⁹ idustria ac strenuitate ē uetusta & amara
Lacedaemoniorum seruitute liberata Patre Polymno nat⁹
est generoso quidem sed inope,quem tamen & uolūntaria
paupertate.& uirtutum omniū genere lōge superauit. Quā
ta prudentia praeditus pater fuerit:quamq; uirtutum ac op-
timarū artū amator,hinc dat⁹ intelligi:q; ut primum tēpus
filii eruditioni idoneum fuit, non eum inertī ocio,aut la-
sciuis ludis corrumpi passus est,sed enixe iis artibus imbuē-
dum,instituēdumq; curauit, quae apud Gracos generosis
uiris laudi & gloriae esse ducebantur. Ob hoc igitur non
minus parentibus,q; q; eum genuerant,se debere fatebatur.
Quid.n.homini,pdest uitā a parētibus accepisse, nisi fuerit
liberalib⁹ studiis,& honestis artib⁹ instituti? quom multos
ita rudes & rerum omniū ignaros uideamus, ut tātum spe-
cie a Brutis differant:alios aut ita uiuētes,ut illos natos nō
fuisse pstitisset. At q; bene istituti sūt,nō solū se suosq; tueri,
& bñ regere solent,ueq; etiā sibi,parentib⁹ patriae gloriā cō-
parare. Nec eo ificias quibusdā datū esse munere dei singu-
lari,ut natura duce,absq; ullis pceptoq; institutionibus: rectū
uiuēdi iter tenuerint:quibus si doctrina potuisset accedere:
deis simillimi uiderētur. In quoq; numero Epaminūdashī
potest:q; quom natura esset ad bonos mores & studia recta
pcliuis:adiutus doctrina in eum uix euasit:ut inter excellē-
tes Graeciae duces principatum tenere dicatur. Quom enim
apud Gracos eximia eruditio in fidium uocumq; cantibus
posita censeretur, neq; ullus satis excultus doctrina putare-
tur, qui id non optime faceret: Epaminundas ita impense
musicae incubuit,ut egregie eam artem teneret. In hac autē
instructus a Dionysio dicitur,musico sui tēporis praecellēti:
cuius non minorem ī musicis gloriā fuisse seruit,q; Damo-
nis aut Lampi, quorum p orbē terrarū celebrata sunt noīa
Carmina tibiis canere ab Olympiodoro eximio eius rei
artifice didicit. Vereor,ne aliquibus lectorib⁹ risum moueā,
q; inter alias huius niri laudes ponendum putem,q; optim⁹
fuerit musicus, quom apud nos Nero maxime uituperetur,
q; nimiam ei rei curam studiunq; impenderit. Nemo aliaq;
ciuitatium mores uituperare debet,quā patriae suae dissimi-
les sunt neq; arbitrari ea,quae apud suos improbantur,apud

alias nationes eadem lance pensari. Quia apud Græcos musica magno i honore fuit, neq̃ satis doctus habebat, q̃ esset expertus eius disciplinæ, omnes eius gloria incensi animum ad eam discendam applicabant. Quisq̃ enim iis artibus libenter insudat, ex quibus sperat se aliquā laudem aut fructum esse capturum. Quid mirum igitur, si Epaminondas fidibus operā dedit, præcipue quum sciret Themistocle q̃a in conuiuiuo recusasset lyram hitum idodiorē. Si Neroni uitio datum est, q̃ citharizandi studio nimium idulserit: eiusq̃ rei gratia in Achaiam profectus sit, nil mige: quum alienos mores sumere, & regimen orbis terrarū nimium leuibis curis postponere non erubuerit. Non enim inuēta est Musica, ut dies: noctesq̃ nos detineat, sed ut post multas curas, uariosq̃ labores sua nos suauitate reficiat. Quod de Achille legitur, qui ē pugna fessus discedens grauiam martis opera carminis amenitate lenibat. Nusq̃ lectum est Epaminondam ullum neq̃ publicū, neq̃ priuatū uitæ officium cantus gratia omisisse, quod Nerone fecisse omnis de eo testatur historia. At min⁹ erat Thebas regere, quod Epaminūdas nec solus faciebat, q̃ terrarū orbem, qui unius suberat Neronis impio. Sed nō tam studiū canēdi, q̃uis nimium, & rephensione dignū, q̃ multæ animi labes Nerone in isamē reddiderūt. Non enī ita contemnenda est ars musica: ut pleriq̃ uolūt, quom iter artes liberales numeret. & ad eam omnes ab ipsa natura trahamur. Quā naturæ humanæ melodia amica sit: ipsi testāt i-fantes, quorū ē icorrupta natura, q̃ & si omniū rege rudes sūt, nunq̃ tamē ita mcesti sunt: qn cātus suauitate lætētur. neq̃ unq̃ ita læti, qn uocum asperitate turbentur. Nulla ætas, nullus sexus est, licet uariis inter se actibus differant, qui in hoc non conueniant, ut pariter musica delectatione ducantur. Mulieres inter texēdum, Rusticos inter arandum, cantātes cotidie conspicamur. Deniq̃ nemo est tam seuerus, & a musis alienus: qui licet perite canere nequeat, nō aliquādo sibi aliquid canat, non q̃ aliqua cū dulcedine id possit efficere, sed quia homines natura ad op⁹ suū etiā cogat iuitos. Non ne milites tubarū clāgoribus: & cornuū incētionib⁹ i pliorū congressibus excitantur? eorūq̃ animi tuba aiante islamā ardētius. Quod Virgilius quoq̃ significat Misenū aeolidē,

quo non præstator alter Aere ciere uiros, martēq; accēdere cantu Pythagoras, eiusq; sectatores, apud quos hæc ars, ut, pote eius inuentores magno semper i hōre fuit, quædā præcepta carminibus occultius tradere, & mentes cogitationū intentione fatigatas ad tranquillitatem cantu, fidibusq; trahere soliti fuisse dicuntur. fit enim nescio quo modo, ut scripta modulata libentius legantur, facilius discantur, tenacius memoria retineantur. Vt corpus assiduo labore defessum quietem appetere solet, sic aīus curæ mole grauatur cantus suauitate reficitur. Cato porciæ familiæ princeps, grauis imprimis auctor in libro originum scribit, apud maiores hunc epularum fuisse, ut qui accubarent, ad tibiā canerent, clarorū uiroꝝ laudes atq; uirtutes. Quod ppter ea in usu fuisse credendum est, ut cæteri præclara aliorum facinora audientes celebrari, ad ea imitanda incitaretur. Nemo igitur Epaminundam fidibus perite cecinisse miretur, quū apud Græcos id laudi tributum sit, & ad animi refectionem & ad uirtutum imitationem plurimum ualere noscatur. Saltandi quoq; artem, cuius peritia apud Græcos adulescentibus honori erat, a Caliphrone optimo eius tradendæ præceptore perdidit. non ut muliebres choros duceret, & impudicis gestibus feminas ad libidinem prouocaret: ut nostra ætate multi facere consueuerunt. Sed ut corpus exerceret, & membris agilitatē adiceret. Haud enī ignarus erat, corporis robur, mēbroꝝq; dexteritatem plurimū in bello ualere. Hæc autem non modo naturæ munere hominibus concessa sunt, uerum etiam arte & exercitatione pariuntur. Hinc ad sapientiæ studium animum appulit, inductus fortasse illo platōis documento, qui eadē fere fuit ætate, qui scribit Beatas fore res. si sapientes eas regerent, aut earum rectores studere sapientiæ contigisset. Nil uerius, nil sapientius dici potuit. Si enim alias res quantum uis faciles nemo bene efficere potest, qui nō illarum artes ante perceperit, qd de reipublicæ gubernatione cēsendū est, cui cæteras artes atq; facultates uidemus esse subiectas. Non nūrum igitur cuiquam uideri debet, si plurimæ ciuitates discordiis civilibus destruantur: earumq; imperia cotidie minuātur, quum imperitæ multitudinis & quod peius ē temerariæ inuenturi

rerum publicarum gubernacula permittantur. Quid quod
hac nostra ætatæ quidam Italiæ populus (eloquar an sileā)
neminem e suis ciuibus ad rempublicā gubernandā acce-
dere permittit, qui ullis sit litteris imbutus o liuorē omniū
bonarum rerum inimicum, si propterea doctis gubernandi
habenas negant, ne se sapientiores habeant in regendo col-
legas. o cæca mortalium iudicia: si arbitrantur iustius & me-
lius rempublicā ab ignorantibus regi: quam ab iis: qui gu-
bernādi artem & præcepta didicere. huiusmodi hominib⁹
Plato Aristoteles, Cicero: & siqui alii de rep. gubernanda
præcepta tradiderunt: nequaquam scripsere. Quāto melius
anconitani agunt uiri omni laude dignissimi: qui neminē
quantumuis nobili genere natum, & parentibus optime de
rep. meritis procreatum, ad reip. gubernationem accedere
patiuntur, qui legere & scribere non ante didicerit. Quāto
melius noster Epaminundas, qui pñandi amore succensus
Lysiae tarentino pñō inter pythagoræos celeberrimo, qui
patria profugus Thebas se contulerat, se in disciplinā dedit
cui ita se addixit, ut adulescens nullis eius ætatis illecebris
a senis latere unquā discederet, tristiq; & seueri senis consue-
tudinē omnium æqualium suorū familiaritatibus ante fer-
ret. Erat hoc maximum futurae probitatis indicium. Scito
enim eum adulescentem in clarum & doctum uirē euasurū
quem uideris praeceptorum & senum consuetudine dele-
ctari. Quibus enim doctrina & uirtutes cordi sunt, ii praece-
prores suos. quibus ad uirtutum studia ducuntur, caros ha-
bent, eosq; habere student assidua familiaritate coniūctos.
Quem uero uideris scholas fugere, praeceptores odio ha-
bere, eorumq; colloquia & congressus aspernari, eum scias
doctrinae & omnis probitatis inimicum. Nō nulli ita sup-
bi sunt: ut uix ablactati scholas adire, & praeceptoribus pa-
rere dedignentur. Quod non fecit Epaminundas, qui non
prius Lysiam a se dimisit, quam omnium esset liberalium
artium doctrina excultus. tantoq; condiscipulos suos pñā-
di arte pcederet, ut facile intelligi posset in aliis quoq; arti-
bus illū caeteros pari ratione superaturū. Libet hoc in loco
ponere duo nostri saeculi exempla nequaquam antiquis i-
feriora, Federicus Urbini dux inclytus, quem immortalis

deus huic ætati nostræ concessisse uidetur, ut uirum habere-
mus: quem possemus in omni uirtutum & laudis genere cū
omni antiquitate conferre, Federicus inq̃ ille reb⁹ domi mi-
litæ q̃ gestis clarissimus: tanto litterarum amore flagrauit,
ut Bibliothecam pulcherrimis omnium liberalium artium
libris refertam construxerit: uirosq̃ doctos tanti fecerit, ut
multos magna mercede conductos apud se habuerit, aut
multa pecunia donauerit, & uictorini feltrēsis præceptoris
sui imaginem in celeberrimo ædium suarum loco haberet,
ut quādo iam fato functum alio beneficio afficere non po-
terat: hoc saltem honore prosequeretur. Idem post tot insi-
gnes uictorias: post tot subactas nō sine magna laude urbes
se totum litteris addixit: Lazarumq̃ Eugubinum p̃hum, &
rheologum insignem: a quo sapientiæ præcepta audire so-
lebat, ad Urbini primariæ urbis suæ pontificatū a multis
concupitum suo fauore perduxit. Guidubaldus eius filius
adeo omnis probitatis paternæ imitator est, ut non tantū
regni, uerum etiam omnium patris uirtutum hæres & suc-
cessor esse uideatur. Nan Ludouicum Odaxium patavinū
uirum doctissimum, facundissimumq̃, qui sibi utriusq̃ lin-
guæ fontes uberrime fidelissimeq̃ aperuit, tanto amore,
& beniuolentia complexus est, ut perpetuum comitem
habeat: & cotidianum fere conuiuium. Et merito. Videt. N.
sapientissimus princeps in eo homine nō solum præcipuā
multarum rerum esse sciām: uerum etiam summam in reb⁹
gerendis dexteritatem, & fidem in se singularem. Hæc pro-
pterea retuli: nequis existimaret naturā adeo effatā, ut no-
stra ætate nequeat alios Epaminundas procreare. Sed ut re-
deam unde digressus sum, Epaminundas eloquentia fuit
tanta, ut Cicero in libro de claris oratoribus eum inter ora-
tores numerandum opinetur dicens. Hoc studium nō erat
comune Græciæ, sed p̃prium Athenarum. Quis. N. aut ar-
giuum oratorem, aut corinthium, aut Thebanum scit fuisse
temporibus illis, nisi quid de Epaminunda docto homine
suspiciari libet. Multa. n. ab eo dicta referuntur, quæ ad mirā-
dam in eo eloquentiam fuisse testantur. Callistrato Athe-
niensi legato: oratore sui temporis clarissimo, in cōuētū
Arcadū quos aduersus Arguios & Thebanos fœdere colli-
gatos

gatos in societatem atticorum adducere uolebat, dicēte ho-
restem & Alneonem matricidas argiuos, Oedipodē uero,
qui patrem interemit, liberosq; ex matre procreauit, fuisse
thebanos: unde facile suspicari possent: quales argui theba-
niq; essent: Surrexit Epaminūdas, & quum cætera callistra-
ti dicta diluisset, ubi ad illa duo obprobria peruenisset: mi-
rari se dixit stultitiā oratoris atheniensis, qui nō animaduer-
terat huiusmodi homines Argis Thebisq; eiectiones ab Athe-
niēsisbus fuisse susceptos. Vnde maiori uituperio digni erāt
Athenienses, qui suscepissent, q̄ qui eos expulerant. Sed p̄ci-
pue Spartæ eloquentiæ suæ experimentum dedit. Nā quō-
co omnium sociorū legati conuenissent, ita coram omniū
illorum conspectu Lacedæmoniorum tyrannidem coar-
guit, ut non minus tunc illa oratione spartanam potentiam
q̄ leuſtrica pugna p̄strauerit. Tūc. N. animaduerso iniusto
Lacedæmoniorum imperio omnes fere socii ab eorum so-
cietate deficientes leuſtricæ calamitatis se ociosos specta-
tores p̄buere. Multa quoq; ab eo concinne & breuiter dicta
memorantur, quæ magnū ingenii eius acumen ostendūt.
Quom̄ Meneclides Thebanus eius in gubernanda rep. ad-
uersarius ciuitati pacem suaderet, ne Epaminundæ opera
uteretur, quem militari gloria p̄cæteris ducibus florere co-
gnouerat, Fallere quaeris inquit ciuis tuos Meneclidæ, dū
a belli studiis eos abducis. Ociosa. n. ciuitas seruituti semp
exposita est. Belli uero artib⁹ pax paritur, qua qui diutina
frui uolunt belli exercitia omittere non debēt. Si Thebani
Graeciæ principatum tenere uolunt: non palaestra: sed ca-
stris opus esse sciant. Eidem Meneclidæ obiciēti, q̄ libe-
ros non genuisset, neq; uxorem duxisset: Tace inquit Me-
neclide. De uxore enim ducēda nullius minus q̄ tuo uter
consilio. Fama enim erat Menecliden aliorū matrimonii
insidiari. Nec minus Pelopidam remordit, cui filius erat
infamis, quum ab eo rep̄henderetur: q̄ male patriæ consu-
leret: liberos non relinquens. Vide inquit ne tu multo p̄ci-
pue consulas: qui talem relicturus sis. Neq; enim mihi liberi de-
esse possunt: qui ex me natam pugnam relinquo leuſtricā
non modo mihi superstitem: uerum etiam immortalem fu-
turā. Meneclides: de quo supra mētionē feci Epaminūdā

carpebat: ut insolentem, qui leuſtrica pugna gloriabatur, ac ſi Agamemnonis eſſet gloriam conſecutus. Cui Epaminūdas non bene inquit de me iudicas Meneclide ſi mihi cum Agamemnone aemulationē eſſe putas. Ille. n. totius Græciæ ſuffultus auxiliis uix decemnio urbem unam capere potuit. Ego uero unius urbis uiribus una die ſuperatis Lacedæmoniis totam Græciam liberaui. Quom audiffet Alexandrum phætorum tyrannum Thebanorumq; hoſtem Athenienſibus: a quibus in amicitiam, ſotietatemq; aſcitus erat, polliceri ſe eis carnes ſemiobolo præbiturum, quæ prius mina uendebātur, At nos inquit thebani liberaliores erimus, Quippe qui ligna ad has carnes coquendas gratis eis exhibebimus: Eorum enim agrum excidemus. Ad hæc quum ſibi nunciatum eſſet exercitum Athenienſium nouis inſtructū armis in Peloponeſum ſe contuliſſe: Quid iqt Antigenidas ſuſpirat, ſi nouas tibias Telles habet. Erat enim Telles tibicen peſſimus, Antigenidas uero optimus. Hæc indicant Epaminundam non modo philoſophiæ uerum etiam arti oratoriæ impendiſſe operam: qui ubi ſatis pythagoricis præceptis & moribus ſe inſtructum, & corpus militiæ laboribus iam idoneum eſſe arbitratus eſt, paleſtræ dare operam cæpit: non tam ut eo exercitio robur acquireret: quam ut agilitatem inde conſequeretur. Exiſtimabat enim uires corporis ad athletarum uſum, hanc autem ad militiæ munera pertinere. Itaq; aduſcētulus adhuc nihil ex iis artibus omiſit, quæ ad militarem faciunt diſciplinā, quin illud, ſeſe plurimum exercendo perdiſceret. Currendo enim iaculando: equitando: luſtando æquales ſuos ſuperare certabat. In armis plurimum ſtudii ac temporis cōtinebat, ſciens nullam artem bene fieri poſſe, quæ non ante fuiſſet aſſiduo uſu & meditatione percepta. Poſtq̃ autem ſatis & litteris & armis ſe imbutum credidit, & ſi in inueſtigandis rerum cauſis mira quadam animi uoluptate afficiebatur, tamen ſciens hominem non ſolum ſibi natum eſſe, uerum etiam patriæ, parentibus, propinquis & amicis nullum unquam laborem, aut diſcrimen reſuſauit: ut reipublicæ: & cæteris quibus debebat, opitularetur. Non tamē philoſophandi ſtudium omittebat, cui quidquid apatriæ ami-

eorumq; negociis supererat temporis, libentissime impendebat. Inde tanq̃ ex omnium bonarum rerum officina hauriebat, quæ consilia patriæ dare, qualiterq; recte & beate uiuere deberet. Ante omnia prouidit, ut innocentissime uiueret, neminiq; noceret ex ciuibus nisi patriæ gratia. Nam iniurias sibi nō a patria modo, uerum etiam a priuatis illatas æquo ferebat animo. Quæ uero patriæ inferrentur: pati non poterat. Fidei obseruantissimus fuit. Non solum enī quæ amicis promiserat: uerum etiam hostibus sancte inuiolabiliterq; seruare, & adimplere studebat. Hinc fiebat: ut omnes eius uerbis multo magis quam aliorum chirographis fidem adhibendam putarent, quippe qui ne ioco quidem mendacia dicenda censeret. Modestix eius illud maximum documentum est, q̃ magistratus petiit nunquam: sed quieto ei, & a cupiditate talium rerum alieno omnia imperia ingesta sunt. In honoribus ita se gessit, ut non ab honoribus ornamenta accipere: sed ipse dignitatibus dare uideretur. Victu ita parco uilique semper utebatur: ut a nullo calone lixa ue uictus tenuitate uinceretur. Quare milites nunquam de ciborum uilitate querebantur: quomulto uilioribus ducem suum uictitare cōspicerent. Quō una cum collegis a Coco suo sumptus exigeret rationem: solam olei copiam moleste tulit. Admirantibus collegis non impensam inquit culpo: sed quod tantum olei uentre exceperim. Nec in castris modo, uerum etiam in urbe eundem uiuendi modum semper seruasse perhibetur. Auicino ad cenam inuitatus, quom magnam liborum obsoniorumque & unguentorum copiam esset conspiciatus illico egressus est, tanquam magna affectus esset iniuria. Die sexto quum tota ciuitas lusibus & ebrietati dedita nihil aliud ageret: occurrit cuidam amico ac familiari suo: a quo interrogatus: cur cæteris mero titubantibus: aut somno sepulitis uobis sobrius & compos mentis incederet: quo inquit uobis uniuersis liceat ebrietate & desidia hunc diem lætum & hilarem traducere. Commissa ita superprimebat: ut mirum omnibus uideretur. Audiendi potius quam loquendi cupidus erat, sciens ex auditione prouenire doctrinam ex locutione uero sæpe poenitentiam.

Vnde in coetum ciuium ueniēs: in quo aut de rep. admini-
stranda: aut de philosophia disputaret: nunq̃ prius ide abi-
bat: q̃ ad exitum esset sermo deductus. Abſtinentiae eius
multa testimonia fuerunt. Quum Iason Theſſalorum pri-
ceps Thebas ut in urbem amicam ſotianiꝝ ueniſſet: audita
Epaminundae inopia aureū duo milia dono ei miſit: quos
illico remiſit. Deinde Iasonem conueniens: iniuria inquit
o amice me affeciſti. Mox denariis quinquaginta a quodā
ciue mutuo ſumptis in comeatum ī Peloponeſum irrupit.
Sed quod ſequitur nō fuit minus illuſtre. Nam quum Dio-
medon cyzicenus qui Artaxerxi magno Perſarū regi Epa-
minundam pecunia corrumpere promiſerat: cum magno
auri pondere (triginta N. daricum milia ſecum attulerat)
Thebas ueniſſet: Michitumꝝ aduleſcentulum: qui ab Epa-
minunda diligebatur: quinq; talentis in ſuam traxiſſet uo-
luntatem: Michitus Epaminundam conueniens ei cur Dio-
medon thebas ueniſſet: aperuit. Tūc ille Diomedōre corā
Nihil iquit opus fuit attuliſſe pecuniam. Si enim quae huic
reip. utilia ſunt: uult rex: gratis ea me polliceor eſſe facturū.
Sin contraria nullis me opibus inducere poſſet: ut eius obſe-
querer uolūtari. Pluris enim patriam q̃ totius terrarū orbis
diuitias facio. Tibi autem Diomedon ignoſco, quoniā me
incognitum ſimilem tibi iudicaſti. Sed exi propere: ne alios
corrumpas, quom me nō potueris. Hinc Michito minatus
ē ſe illū magrātui traditurū: niſi cōfeſti, quā acceperat: pecu-
niam reſtitiſſet. Quom autem Diomedon timeret, ne ſibi
tuto liceret abire, noli iquit metuere. Te. N. bono praſidio
tutum dimittam, non tua tantum q̃ mea cauſa, ne quis arbi-
tretur, quam accipere noluerim, tibi eripuiſſe pecuniam. Id
etiam ita fecit. Quin etiam Chabriae athenienſi uiro prima-
rio eum per litteras cōmendauit, ut tuto nauem cōſcēderet.
Peritiam eius in bello multa declarāt. Eo. N. imperium ge-
rente nunq̃ in caſtris tumultuatum eſt: quod magnum erat
eius maiestatis indicium. Erat. n. in eo magna grauitas co-
mitate condita. Quis aduerſus talem iſurgeret imperatorē,
quē in laboribus & periculis ſocium, in remunerādo aequū
agnosceret? dicere ſolebat pulchrum eſſe ī armis oppetere.
Vnde arbitror a Virgilio ſumptum. pulchrumꝝ mori ſuc-

currat in armis. Aiunt etiam dicere solitum. Non Atletarum modo: uerum etiam peditum corpora graui armatura exerceat esse oportere. Quamobrem carnosiores & nimium obesos maximo prosequeretur odio. Quum ex his quedam moueretur exercitu, nix inter tribus quattuor uel clypeis tuum tegeres uentrem: cuius pinguedine ne tuum quidem penitus posses aspiceri. Quomodo alioquin mitis clamor esset, in delinquentes tamen milites seuerus & asper erat. Nam quum aliquando uigilias circuiret: oppidum somno uigile ense transfixit. Increpitus deinde a collega seueritatem, reliqui eum inquit quale iueni. Monebat Thebanos aut ne traderent sibi exercitum, aut scirent esse parendum. Et profecto nisi dux milites habeat sibi obtemperantes, non potest reportare uictoriam. Audiui Federicum, de quo supra mentionem feci, dicentem quo tempore Ariminum obsidione liberauit, nihil sibi tantum ad uictoriam contulisse, quantum unius ductoris sui obedienciam, qui iussu suo retrocedendo, quo ipse uolebat: hostium traxit exercitum. Hoc ergo ut cetera belli munia Epaminundam non latebat, qui milites sibi parentes habere uolebat. Ad excitandos ad praelium militum animos prudens & sagax admodum fuisse perhibetur. Aduersus enim Lacedaemonios moturus exercitum arma in templis pro ornamentis affixa nocte detraxit. Inde sua mirabili eloquentia militibus persuasit: a diis esse sublata, ut pugnantibus thebanis adessent. Militum animos prodigiis, & repentina ac insolita aliqua re perterritos, erigere: & in bonam partem, quae illis terrorem incusserant trahere optime callebat. Quomodo opportune in hostes ducta ret agmen, ac Ioue tonante milites ab eo sciscitarentur quid deum portendere arbitraretur hostes inquit attonitos esse, qui cum castris metandis idonea haberent loca elegerunt deteriora. Alio tempore cum non nullos milites, qui faciem de caelo lapsam uiderant, confusos intueretur, Bene inquit sperandum est. Deorum enim numina hoc nobis lumen ostendit. Floruerunt eadem tempestate Thebis uiri duo non Thebanorum modo, sed omnium etiam Graecorum clarissimi Pelopidas & Epaminondas, ambo pares aetatibus, nobilitate, & rerum gestarum gloria & mutua inter se beniuolentia, qui eundem in bellis gloriosum uitae exitum habuerunt.

Sed Pelopidas in magnis diuitiis enutritus, parētum morte locuples relictus adeo liberalis fuit: ut nemini indigenti suum denegaret auxilium, ostenderetque non se diuitiis: sed illas sibi esse subiectas. Non enim patrimonia augere, sed amicos omni patrimonio pretiosiores acquirere præclarum iudicabat. Neceum sefellit opinio. Si enim coaceruandis opibus potius quam acquirendis uirtutibus incubisset: non tā celebrem sui memoriā posteris reliquisset. Epaminundas autem patre nobili: sed inope natus uoluntarie in paterna & sibi domestica paupertate per mansit. Nam quum cæteri Pelopidæ amicicia & familiaritate coniuncti, illius liberalitate & beneficentia uterentur, solus Epaminundas nunquam adduci potuit: ut aliquid ex illius diuitiis sibi uellet accipere. Quod non superbia ulla, sed mira quadam abstinentia, qua paterna imitatione: & pythagorica disciplina imbutus erat, fecisse constat. Nam quum magnos ductasset exercitus, clarissimasque uictorias reportasset, tantæ abstinentiæ fuisse perhibetur: ut in eius suppellectile præter thoraca & unicū uas nihil posset inueniri. Fuerunt ergo in contemptu diuitiarum similes. Pelopidas enim non sibi sed amicis diues erat. Ipse uili ueste: tenuique mensa utens Epaminundæ quodam modo paupertatem æmulabatur. pudori sibi ducens, si in ornando sibi corpore, extinguendoque uentris appetitu plura profunderet: quam ille, qui minima possideret. Epaminundas uero in familiari & paterna paupertate natus atque educatus uitam primū solitariam ducens: philosophiæque operam impendens: adeo diuitias despexit: ut non modo inopiam facile toleraret: sed illa plane delectari uideretur. Ex rei enim. p. gubernatione, totque uictoriis nihil domum præter gloriam reportauit. Nemo tamen eum aliis pauperem dixerit: quoniam amicis egenis sic sæpe subuenit: ut diues posset existimari. Quamuis enim amicorum diuitum: qualis pelopidas fuit, ad usum uitæ suæ, uti noller facultatibus, fide tamē ad subleuandam aliorum inopiam sæpe sic usus est: ut quis posset arbitrari omnia amicorum ei fuisse comunia. Quum enim aliquem inopem ex ciuibus ab hostibus captum, aut filiam amici uirginem iam uiro maturam audiret, quam

parentes ob inopiam collocare non possent, habito amico-
rum consilio, quantum quisque in auxilium indigentis a-
mici conferre uellet: diligenter explorabat. Dehinc egen-
tem ad eos, qui illi promiserant opitulari, ducebat: ut ipse
met numeratam acciperet pecuniam, quantumque cuique
deberet, intelligeret. In conferendis ergo in amicos bene-
ficiis a Pelopida non uincebatur: nisi quod ille suis, quod ma-
ioris liberalitatis uidebatur, hic uero alienis facultatibus,
quod gratiae & industriae maioris signum erat: sui amates
demerebatur. Quis ergo huius summi ducis bonitatem
posset satis digne laudare? qui a nemine amicorum diuitias
sibi passus elargiri: quamuis illi offerrent, pro amicis tamen
egenis a diuitibus pecuniam petere non erubescibat.

Quum multa de his uiris memoranda litteris tradita sint:
nihil mihi eorum amicitia magis memorabile, & maiori
admiratione dignum uidetur, quae a teneris annis inita
usque ad extremum uitae spiritum perdurauit. Qua enim
alia in orbis parte duos pari potentia uiros inuenies, qui
in sua republica per tot pugnas, perque tot magistratus &
imperia mutuum amorem firmum stabilemque seruauerit
Sive enim romanos inspexeris: sive chartaginienses, sive
Athenienses, qui omnium optimarum artium, atque uirtu-
tum inuectores & cultores sese esse profitentur, tantos inter
illorum duces liuores, simultates, odia, discordias inuenies
ut plura inter se: quam cum hostibus externis bella gessisse
uideantur. Notiora haec sunt, quam exemplorum egeat ap-
positione. Neminem tam imperitum esse reor, qui pensatis
ueterum & nostrae aetatis ducum moribus: quorum duo ne in la-
tissima quodae regione nedum in una ciuitate exiguo temporis spa-
cio in amicitia perseverare potuerunt: quod non admiretur & obstu-
pescat Pelopidam & Epaminundam tanta concordia: amore be-
niuoletia in eadem ciuitate simul uixisse, ut ne minima quidem
inter eos querella fuisse memoretur. Plerique ne aliquem
superiorem, aut parem in patria habeant, quos uirtute, inge-
nio, gratia excellentes uident, aut in exilium trudere, aut ferro
uenenone e medio tollere conantur. Epaminundas autem
noster uidens Pelopidam ciuem patriae utilem, utpote
strenuum bonumque: ne Thebae tali praesidio ornamentoque

priuarentur, semper timuit: e manifestoq; uitæ discrimine liberauit, captumq; fraude Alexandri phærei, nunq̃ quieuit donec eum patriæ saluū icolumenq; redderet. Nam quū Thebani Lacedemoniis: quibus tunc amici beniuoliqũ erāt auxilia misissent, cōtraq; Arcades ad Mantineam pugnaref acciderunt in eo prælio hi duo pugnarent uiri. Quum autē thebani iuxta Spartanorū cornu essent collocati: magnaq; sociorum fieret fuga, hi sese irruentibus hostibus opposuerunt. Sed quum hostium numero obruerentur, Pelopidas septem aduersis uulneribus acceptis inter multa tum suorum tum hostium cadauera defluxit. Epaminundas autem & si eum occisum esse arbitrabatur, tamen ne cadauere amisq; hostes potirentur: nullum uitans periculum, sese in confertissimos hostes immisit, gloriosius esse ducens mori, q̃ amicum iacentem inter hostiles cateruas reliquere. Quum aut ipse quoq; in maximo esset periculo constitutus, ut pote in pectore hasta: in brachio ense uulneratus, & ab hostibus circumuentus: ab Agide Spartanorum rege ex utroq; cornu missis auxiliis præter spem omnium ambo recepti sūt. Hic pleriq; arbitrantur tantam inter eos beniuolentiā amiciciāq; originem habuisse. Ego autem reor longe prius tanti inter eos amoris causam solam utriusq; fuisse uirtutem. qua nihil ad amicicias contrahendas, continendasq; potentius: tenaciusq; esse manifestum est. Quos enim uoluptas, utilitasq; coniungit: tādū amici sunt, q̃ diu ex amicis uoluptatē, fructumq; aliquem sperant se posse percipere. Amicicia uero: quæ ex uirtute procedunt, qualis iter Pelopidam & Epaminundam fuit: sicut ipsa uirtus, immortales sunt. Quis nō fateatur magnum hoc fuisse Epaminundæ in Pelopidā amoris indicium: Sed quod sequitur non minus fuit. Nā quū Pelopidas ad Alexandrum phæroq; tyrannum paucis inermibus comitantibus se contulisset, nil mali se ab eo passurus ratus, non quia eum iniquum homicidā, & omnib⁹ cooperatum facinoribus nō cognosceret, sed patriæ reuerentiā, suaq; auctoritate & gloria, nil tale eum ausurum credens a tyrāno comprehensus: & compedibus uinctus artissima custodia seruabatur in carcere. Quare Thebani Alexandro irati duces cum exercitu ī auxilium thessalorum, qui cum eo bellū gerebant

gerabant: miserunt: qui quum rei militaris iscitia: aduersaq;
fortuna re male gesta pedē retulissent: singuli nulle dracmis
mulcati sunt: proque eis Epaminundas suffectus est. Tan-
tus autem metus terrorq; ducum hostium mentes inuasit:
tantaq; spes & alacritas Thessalos omnes repleuit: audito
Epaminundae aduentu: cuius nomen & gloria ut suorum
animos erexerat: ita hostium fregerat: ut nemini dubium
uideretur: tyrannū breui poenas esse daturum. Sed Epami-
nundas non tam gloriae suae: aut Alexandri exitio: quam
Pelopidae saluti & liberationi intētus magna modestia cū-
stationeq; bellum gerebat: tyrannumq; placabat, ne ille bel-
lorum cladibus irritatus more ferarum aliquid saeuitiae in
Pelopidam moliretur: conceptanq; irā, quia in Epaminūdā
nō posset uerteret i captiuum. Nec immerito talia formida-
bat. Audierat. N. hunc tyrānum adeo crudelem: q; quosdā
homines uiuos sepulturae mandauerat. Quosdam aprorū
uirorumq; pellibus idutos uenabulis canibusq; laniandos
& discerpandos obiecerat. Hastam: qua Poliphantem auū-
culum suum interfecerat: sacrarat: coronaratq;: & ei tanquā
deo sacrificauerat: multaq; alia saeua & nefāda fecerat: quae
ferinam potius in eo mentem q̄ humanam esse indicabant.
Quanta esset apud omnes Epaminundae uirtutis opinio:
hinc datur intelligi, q; Alexander quamuis ferox esset & im-
manis: territus tamen celebritate nominis: nec non rei mi-
litaris scientia: & fortuna tanti uiri expurgandi sui gratia le-
gatos ad eum misit: qui illum sibi omni arte placarent. Nec
Epaminundas difficiles illis aures praebuit. Nam percusso
cum tyranno foedere: trigintaq; dierū belli pactus inducias
Pelopida & Ismenia, receptis inde discessit. Non tamē The-
banos cum huiusmodi uiro pacem amicitianq; compone-
re sustinuit. Huiusmodi sūt summi duces: quos nulla unq;
satis dighe laudauit historia, qui pugnandi & apugna absti-
nendi tempus agnoscunt. Omnem rei bellicae gloriam ac
uictoriam Pelopidae saluti Epaminundas postponendam
esse censebat. Qualis i amicos fuerit dictum est: nunc quan-
tum patriam dilexerit: aperiendum uidetur. Quum Lace-
daemonii terra mariq; adeo potentes essent: ut non solum
Graeciae principes haberētur, uerum etiam Agesilao trans

pelagus Aegæum misso Asiam usque ad Taurum montē
Artaxerxi se erepturos sperarent Thebanos, quibus se ami-
cos simulabant, eorū arce nomine Cadmea praeter aequū
& bonum per fraudem occupata in suā potestātē dicionēq;
uerterunt. Ismenias, qui princeps popularis factionis erat:
quem maxime Lacedaemonii oderant, Lacedaemonē pdu-
ctus & occisus est. Pelopidas Phrynitus Androclides cū nō
nullis aliis clavis eiusdem factionis uiris sibi metuētes Athe-
nas in exiliū abiere. Epaminūdas uero, ut uir phiae potius
q̃ ambitioni deditus, & ob paupertatē ad aliquid audendū
impotens situs in urbe relictus est. Viri enī litterarū studio
addicti, tantā ex rege cognitione uoluptatem percipere iu-
dicantur, ut omnis honoris & potentiae dulcedo prae litte-
rarū suauitate illis exigua & uilis esse uideatur. Paupertas ue-
ro eos, quibus incubuit, insolescere: & maiora uirib⁹ audere
non patitur. Quum ceteri igitur ciuiliū rempestatiū flu-
tibus agitantur, uiri philosophi & inopis nauicula p pla-
cidas tranquilli maris undas tuta currebat. Eiectis igitur e
patria clavis uiris: quorum factio popularis erat: decēq; aliis
e primatib⁹ diuersae factionis: quos polemarchos uocabāt:
zanq; tyrannis theabanū urbis gubernaculo permissio, Laceda-
emonii ī maximā apud omnes Graecos inuidiā odiūq;
inciderunt. Nam ut persuaderent Graeciae populis hāc sibi
rem uehementer displicuisse: Phynidam ducē suū huius
rei auctorē a principatu abdicatum decem dracmarum mi-
libus condemnarunt: praesidium tamen ab illo in arce cad-
mea impositum minime reuocarunt. Sed arduum est quod
iniquē egeris huiusmodi dissimulatione occulere. Non .n.
tam phynidae poena quam eius opus a Lacedaemoniis ap-
probatur spectabatur a cunctis. Oblitterata .n. thebanorū
republica & in Archiae: Leontidis, philippi: eorumq; colle-
garum seruitutem traducta nulla amplius delendae serui-
tutis spes superesse uidebatur. Erat enim Spartanorum sus-
sulta potentia, qui terra & mari longe lateq; dominabant.
Sed nullae opes tātae sunt, quae absque iusticia possint esse
diuturnae. Hoc nobis idicio esse potest. Nā Lacedaemonii,
qui non modo Graeciae principatum tenebant: uerum ad
remotas Asiae urbes animum intēderant, quiq; ne a cūctis

quidē Græciæ populis cōiurantib⁹ superari posse uidebāt
a paucis thebanis exulibus non principatu modo : & laude
bellica: qua ad eam diem insuperabiles habebātur, spoliati
sūt, sed ne i hostium pōratem uenirent: uehemēter dubita-
rūt Quomodo cōtra tātā potētiam Thebani exules pa-
triam asseruerūt, quom nō amplius q̄ duodecim Athenis ue-
nerit: decemq; & octo amici: qui nō exulauerāt: sese illis ad-
iūxerūt: i uita Pelopidae satis abūdeq; Plutarchus explicuit
Hoc tātum dixerim nō humano, sed dei factū esse iudicio:
qui iniustum Lacedæmoniorum facinus noluit esse impu-
nitum. Hi ergo tātum Polemarchos: quos Thebis lacedæ-
monii p̄posuerāt: nō sine magna animi altitudine, uitaq;
discrimine interemerunt. In hac re Epanundæ nostri sin-
gularis in ciues omnes amor apparuit. Quam diu enim ad-
uersus Polemarchos, qui ciues erant: pugnatum est, domo
non est egressus: q̄ neque malis suppetias ferre uolebat, neq;
eos impugnando manus suas ciuili cruore sc̄ dare. Quom
autem interfectis Polemarchis: aduersus Lacedæmonios: q̄
Cadmeam tenebant: pugnandum esset: Epaminundas im-
primis stetit. Ipse enim coacto magno exoptimatibus iuue-
num ac senum numero Pelopidæ auxilio uenit, eundemq;
& sotios armatis circumdatos in concionem introduxit.
In oppugnanda autem Cadmea: & si Pelopidas cum Molo-
ne & Carone Boetiæ princeps esset electus, quorū præci-
pue opera thebani erāt amara Lacedæmoniorum seruitute
liberati: Epaminundæ maxime laudatur industria. Huius
enim consilio arx ab urbe inter septa est: & propugnacula
undique erecta. ut prius quam ex Laconia ueniret exercitus,
Thebani Spartanorum præsidium inde deicerent: arcemq;
in suam redigerēt potestatem: quod ex sententia illis succes-
sit. Qui enim præsidio arci erant: territi minis & assidua op-
pugnatione p̄facti sunt: ut reddita arce tuto sibi Megara ide
abire liceret. Quod Thebanis gratum salutareque admodū
fuit, uerētibus ne Cleombrotus aduersus eos magnas addu-
cens copias prius ueniret quam ipsi possent arce potiri.
Hoc non posset absque mendacii suspicione memorari: ni-
si multi p̄clarique historici cōsona omniū uoce eadē memo-
riæ p̄didisset. Nō ne sōnio simile uidet plures potētiōresq;

a tam paucis animo & fortitudine fuisse superatos? Hæc re
satis per se claram & memoratu dignam patriæ immo to-
tius Græciæ liberatio fecit clariorem. Ex rebus eni ea no-
ste patris secutum est, ut non, Thebæ modo: sed etiã cae-
teræ Græciæ ciuitates excusso Lacedæmoniorum iugo
se in libertatem uendicarent. Non tamẽ statim aduersus
tantam Lacedæmoniorum potetiam cum Thebanis quisq̃
sentire: & bellum suscipere audebat. Sed nec athenienses q̃-
dem Spartanis bellum prius indicare ausi sunt: quãa Spho-
dria Laconum duce, in agrum atticum excursions factæ sũt
Quod ille imprudenter fecit: qui ad recipiẽdas Thebas apa-
tria missus Athenienses iandiu male cogitantes, sed aliquid
moliri nõ audentes, nouos suis hostes effecit. In hoc bello
qđ Thebani cũ Spartanis gesser, multæ pugnae pelopida du-
ce factæ, i quibus Epaminunda uirtus semper enituit. adeo
quod præter patriæ liberationem, omnis Pelopidæ laus fue-
rit illi cum Epaminunda communis. Epaminundas absque
Pelopidæ consilio & opera multa in eo bello præclara faci-
nora fecit. Apud Leuftra Boeetiæ urbẽ: ut Plutarchus scri-
bit duce Pelopida: ut autem Aemilius Probus & nostri fere
omnes sentiunt: Epaminunda imperatore pugnatus est. Sed
qui in eo prælio Pelopidam ducem fuisse uolunt Epaminu-
dæ tamen primas uictoriæ partes attribuũt. Hic enim non
solum aliis prohibentibus manus cum hoste conferendæ au-
ctor fuit: sed quum cohorti quam sacram uocant præfesset,
tanta prudentia ac animi magnitudine usus est: ut siue dux
totius exercitus: siue partis ductor fuerit: totam fere eius ui-
ctoriæ gloriam reportarit. Vnde illud ab eo dictũ in quarto
libro tusculanarum quæstionum a Cicerone refertur. Con-
siliis nostris laus est attrõsa laconum. Hæc pugna Boeetiæ
tam prospera: ut inquit Cicero multis prodigiis fuit signifi-
cata Thebanis. Paulo enim ante in æde Herculis, qui theba-
nus fuit, arma sonuisse audita sunt, eiusq; dei simulacrũ mul-
to sudore manasse conspectum est. Eodem tempore i eius-
dem numinis templo, buculæ conclusæ fractis repagulis,
subito se ipsas aperuerunt. huiusq; arma & tela iacentia rep-
ta sunt. quæ templi parietibus fuerant affixa. Eadem quoq;
tempestate quum apud Labadeam Boeetiæ urbem inter

Eliconem & Cheroneā sitam Triphonio sacra fierent, galli
gallinacei sic assidue canere cœpisse memorantur: ut nulla
cantus fieret intermissio. Tūc uates dixisse Boetio aues illas
significare uictoriā, propterea q̄ huiusmodi auis uicta fileat,
uictoriam autem consecuta cantu solet se significare uictri-
cem Nec Lacedæmoniis quidem eodē tempore leuſtrica
calamitatis defuere præſagia. Lyſandri enim clarissimi eorū
ducis statua Delphis erat, in capite cuius corona subito ex
asperis & agreſtibus herbis apparuit. Præterea stellæ i del-
phici Apollinis phano a Lacedæmoniis locate post naualē
illam & memorabilem Lyſandri uictoriam, qua Athenien-
ſium eſt fracta potentia, paulo ante leuſtricam pugnam ceci-
dere, nec quamuis multum & diu quaſitæ iueniri potuerūt
Quia eo in prælio Caſtor & Pollux cum Lacedæmoniorū
classe uiſi dicebantur, propterea Spartiatæ eorum inſignia
ſtellas uidelicet aureas collocauere. Illud autem maximū
& minax Spartanis portentum fuiſſe perhibetur, q̄ quom
oraculum Iouis dodonæi de uictoria ſciſcitatum miſiſſent,
oratoresq̄ uas ſortes continens ex more poſuiſſent: Simia,
quæ regi Molofforum in deliciis erat, & ſortes ipſas, & cæte-
ra ad ſortes pertinentia diſturbauit, & uniuerſa cōſudit. Tūc
ea, quæ oraculo præerat, ſacerdos hoc uiſo legatis reſpon-
diſſe dicitur Lacedæmonios non de uictoria: ſed de ſalute
debere eſſe ſollicitos. Præterea Lacedæmonii ſæpenūme-
ro oraculis admonebantur, ut leuſtrica monimenta piarēt
locum magna cura & ingenti diligentia cuſtodirēt: nequa
illuc magna conſlueret multitudo. Illi uero ſiue geſtæ rei
uetuſtate, ſiue quia ad mare parua urbem Leuſtrum nomi-
ne habebant, & in megalopolitana urbe Arcadiæ eiſdem
nominis locus erat, ignari quid numina monerēt: oraculis
non paruerunt. Numina enim gentilium: uel ut uerius lo-
quar maligni ſpiritus ita ambigue & perplexe ſuis cultorib⁹
loquebantur, ut niſi re peracta nō intelligerētur. Sic Croe-
ſum Lydorum regem illum opulētiſſimum Apollinis ora-
cula ſciſcitatē ambigua decipere reſponſa. Perdet Halim
Croſus trāſgreſſus plurima regna. Superato enim Hali flu-
uio amiſit regna: quæ poſſidebat: plurima: non ut ipſe arbi-
trabatur aliena ſub uertit. Perdere enim tum amittere, tum

destruere, occidere, & subuertere significat. Hinc apud plautum lepidissimū poetam Aegyo rogatus ab Aristophonte ne seruū perderet: quem iratus uinciri iusserat, respondit. Cu-
rabitur. Nam noctu neruo uinctus custodibitur. iterdū sub
terra lapides eximet. Apud Aristophontē. n. pdere occidere
apud Aegyoniē uero amittere significat. Pyrrhus quoq; Epi-
rotas rex Apollinē sciscitatus an Romanos: aduersus quos
ī auxiliū Tarentinorū uenturus erat: superare posset: audiuit
Aio te aeacida Romanos uincere posse. Ita Dæmon ambi-
gue per infinitum locutus est: ut siue uictor: siue uictus foret
pyrrhus: uerum uideri posset oraculum. Quid Philippus
Amynthæ filius, Alexādrīq; magni pater nō ne talis ora-
culi ambiguitate delusus est. Nam admonitus ab oraculo:
ut se a quadrigæ uiolētia tueretur: iussit currus omnes ī toto
suo regno dissolui, eumq; Boetiæ locum, qui quadriga di-
cebatur: semper recusauit adire. Non tamen denunciatum
potuit euitare periculum. In capulo. n. ensis Pausaniæ: quo
occisus est, erat cælata quadriga. Hæc propterea retuli: ne
quis putaret ab immundis spiritibus petendum esse præsi-
dium: qui hominum genus ita exosum habent, ut nunquā
illis profuisse comperti sint: Stultus nempe habendus est:
qui spem salutis suis credit hostibus. hoc quoq; idem tunc
Spartanis euenisse credendū est, qui quū Dæmonis respōso
Leuctrica monimēta placāda, & diligenti custodia seruāda
admonerētur, triaq; eodē noīe essent loca, nominū similitu-
dine decepti sunt. E Leuctris Scedafus fuit. cuius filiæ absē
te patre duos iuuenes spartanos prætereūtes iure hospitii su-
sceperē, qui nimio incalentes uino, ætatisq; seruire in uene-
rem incitati uim p noctē itulere uirginibus: quæ amissæ pu-
diciciæ supiuiere nolentes mutuis concider uulneribus, ut
scribit Hieronymus contra Iouinianum. Plutarchus tradit
puellas a spartanis hospitibus non uiolatas modo: uerum
etiam interemptas: patrēq; hac indigna re permotum quū
apud Lacedæmonios contra uiolatores filiarum iura non
iueniret: ad sepulchra illarum uoluntaria morte cecidisse.
Lacedæmonios uero: quia admoniti ut leuctrica monimen-
ta tenerentur, custodirentque: facere neglexissent: ī agro
leuctrico: ubi Leuctrades (sic enim puellæ a loco dicebātur)

& pater sequelchra habebat: in fausta pugna grauissimas poe-
nas dedisse. Pelopidæ, ut refert Plutarchus in agro leuſtrico
quiescēti, ubi fuerat castra metatus: leuſtrades circa busta la-
mentantes: & Spartanis diras imprecātes apparuere, Scedas
usque iubens, ut flauam puellis uirginem mactaret: si eo ani-
mo esset, ut consequi uellet ex hoste uictoriam. Quam autē
hæc iussa grauiā, neq; executioni mandanda sibi uiderentur
rem ad principes exercitus retulit: eorumq; sentētiās exqui-
rere cōpit. Illis autem diuersa sentiētibus, quom pars exē-
plo maiorū, puellas uirginali sanguine placandas: pars diis
inferis ut turpia & indigna iubentibus minime obsequēdū
contenderet: Pelopidas quidnam ageret: erat incertus. Inte-
rea dum animo ita penderet, ecce equa iuuenili ætate ex gre-
ge se propiciens: inter arma & uiros concito delata cursu: iu-
xta proceres constitit. spectandāq; se omnibus præbuit, quā
splendenti cute, & uolantibus p colla iubis, & aspera ac hor-
ribili uoce Theocritus augur intuitus o diuine pelopida in-
quit, en tibi hostia. Alia uirgo expectanda non est. Sed quē
deus optulit, suscipiendum. Quo dicto permotus pelopidas
equam capiens ad uirginum busta deduxit: ibiq; pro more
mactauit. Statim per castra de uisione Pelopidæ & immola-
tione fama uulgata ē: animusq; Pelopidæ additus qui pri⁹
uiso territus nulla insigni edita opera, nec ulla parta gloria
exercitum dimittere constituerat. Lacedæmoniorum rex
& dux Cleombrotus erat uir ingentis spiritus, & qui non tā
mortem q̄ ignominiam timeret. Is omnibus Græcis prius
compositis, in dictoq; Thebanis bello: i eos decem milia pe-
ditū, & mille eqtes adduxerat, minitās thebas se euertere uel
le. Epaminundas Pelopidæ collega uir prudēs & gnarus
quib⁹ artibus animi militū ad uictoriā cōsequendā solerēt
excitari, animum Cleombroti & Lacedæmoniorū cōcōnem
uulgauit, dicēs Spartanos decreuisse: si uictoriā cōsequerēt:
omnes thebanos puberes occidere, uxori bus uero eorū ac li-
beris i seruitutē abductis urbē eorū diruere. Præterea quom
Spartani pugnatū: educerēt exercitū Thebanisq; oracula
& p̄digia referētur: quorū alia prosperū: alia ifaustū pugnæ
exitum significabāt læta ad dextram tribunalis, aduersa autē
ad læuam iussit apponi. Hinc surgens Viti inquit thebani

Si parere uestris ducibus, & aduersus hostes uiriliter pugnare uoueritis haec uestra erunt oracula, meliora demonstras. Sin detrectare ducum imperia: & formidine detineri in laeuam conuersus: haec uobis parata denuncio. Hac denunciatione: ut erat omnium Thebanorum facundissimus Thebanos ita ad certamen animauit: ut aut uincere: aut in bello uirili animo cadere cuncti pariter constitueret. At Cleombrotus & si prodigiis ac deorum oraculis deterrebatur a pugna aliorumque procerum admonitu inuidiam tamen timens, si superior militum numero pugnam detrectaret, suos iam iam pugnuros tenebat instructos. Thebanorum quoque duces discordes erant. Tanta enim paucitate aduersus tot hostium milia pugnandum non censebant, praeter Epaminundam, cuius consilio ac auctoritati omnes tandem paruere. Is conspicatus dextrum Spartanorum cornu a caeteris Graecis longe abesse: sacram, cui ipse praeerat cohortem magno impetu aduersus Cleombrotum induxit. Vnde factum est: ut Thebani per cornua congregati, Cleombrotumque repellentes ad sinistrum cornu traheretur obliqui. Hoc Lacedaemonii intuentes sese ab incepto ordine extenso dextero latere productoque in ambitum mutauerunt, ut Epaminundam circumeuntes comprehenderent. Pelopidas hoc conspicatus currens irruensque cum sua & ipse cohorte prius Cleombrotum inuasit, implicuitque: quam cornu ab illo extenderetur, aut Epaminundas cum sacra cohorte concluderetur. Tunc Lacedaemonii quamuis optimi essent in uniuersa re militari artifices atque magistri, nulla tamen tunc tanta prudentia, tantaque peritia fuere, ut dissolutam restitueret aciem. Turbati ergo tumultuantesque nullo ordine in hostes ibant, omnesque omnium ducum imperio parentes uel acies struentium uel manum conferentium nulla legitima rei militaris disciplina rem gerebant. Hinc enim Pelopidas inuicti animi robore urgens: illinc Epaminundas facto cum sacra cohorte impetu nullam moram requiemque dando impellens inuictam ad id tempus spartanorum superbiam, militaremque disciplinam, qua caeteros populos, cunctasque nationes superare existimabantur, adeo contuderunt fregeruntque: ut nunquam alias tanta eorum fuga: cladesque facta sit. Cleombrotus ubi suos

suos effuso cursu fugientes uidit, minis precibusq; scdam eorum fugam frustra retinere conatus: incumbenribus sese hostibus opposuit: ut quoniam assequi uictoriam nequibat saltem ut Lacedæmonium: & regem decebat: i armis occuberet: Quod assecutus est. M. Tullius libro primo officiorū damnat Cleombrotū dicens Clades illa pestifera: qua quō Cleombrotus inuidiam timens temere cum Epaminunda conflixisset Lacedæmoniorum opes corruerunt. Quanto melius Maximus de quo Ennius. Vnus hō nobis cūctando restituit rem Non ponebat. n rumores ante salutem. Ergo postq; magisq; uiri nunc gloria claret. Parta est hæc tam insignis uictoria consilio maxime & opera Epaminundæ, cui omnes fere tum Græci tum latini huius præclari facinoris laudem attribuunt, Vnde dicere solebat, omniū quæ sibi in uita optima contigissent: nihil hac uictoria fuisse iocundius: quoniā adhuc uterq; uiueret parēs, quos ille insigni pietate diligebat. Et cur non ille auctores uitæ amaret: qui cæteros thebanos tanto amore complectabatur. Quantā cladem calamitatemq; ex hac pugna tā infelicitè gesta Lacedæmonii passi sint, hinc maxime licet attendere. q; principatū Græciæ quem prius adepti tenebant: amplius recuperare non potuerunt: præsertim postquā rursus apud Mantineam congressi eadem infelicitate pugnarunt. Non tam postea usq; ad Romanorum imperium alicuius dicioni, aut regno paruerunt: nec Alexandri quidem: qui Thebis euerfis Athenisq; subactis etiā indos suo adiecit imperio. Romani autem ob miram eorum in regenda rep. disciplinam hunc eis honorem exhibuerunt, ut suis eos legibus uiuere non p. hiberēt. Spartani & si atroci essent, & pestifera clade pcussi, hunc tamen aduersum casum quo ad poterant, oculere conabantur. Quod sentiens Epaminundas, ut eorum calamitatis magnitudo cunctis inotesceret, quom cadauera sepeliendi licentiam impertiretur: noluit ut omnes simul, sed singulæ potius ciuitates suorum corpora tollerent. Quod quū fieret, Lacedæmoniorum mille & eo amplius reperta sunt. Postridie eius diei, quo pugnatū est Epaminundas squallidus, & demisso ac tristi uultu: & turbata fronte: non hilari facie: ut consueuerat e tabernaculo processit. Interrogantibus

autem amicis quicq̃ aduersi sibi accidisset: nihil inquit. Veꝛe
imoderatæ letitiæ qua meheri maiore quā par erat, affectū
sentiebā poenas a me ip̃o exigere cōstitui. o uirū merito a
cūctis cōmēdatum: qui tam se ipsum quā hostes potuit su-
pare. Post hāc tam insignem uictoriam quū finis suo insta-
ret ip̃erio, quē praeterire apud Thebanos capitale erat: ma-
gniꝛ hyemis rigores domos & testa repetere suaderēt: Epā-
minundas Pelopidam caeterosq; collegas hortatus est, ne
tam legibus quā reip. utilitati obsequendum putarēt. & dū
milites recenti uictoria feroces essent: in Laconiam tanta cla-
de perterritam dūstarent exercitum: Collegæ & si legis seu-
ritatem: inuidiāque aduersæ factionis timebant: qua ip̃eri-
um sibi erat abrogatū, libenterq; asperitatē hyemis detrecta-
bant: tamen auctoritatem consiliūq; tanti uiri sequentes
copias in peloponesum traducere constituerūt. Hoc Lac-
cedæmonii futurum rati Isthmum dūsto ab utroque mari
uallo, & fossa munierant, praesidioq; ip̃posito: quod hostes
arceret: peloponesum tuebantur. Hoc sentiens Epaminun-
das paucorum leuis armaturā tumultu inquietando hostes
tota nocte insomnes in armis stare compulit. sole uero exo-
riente: quom Spartani labore & uigilia fatigati sese recepis-
sent, suis accitis, repēte uniuersum: quem quietum tenuerat,
admoit exercitum, ac per ipsa munimenta propugnatori-
bus destituta traduxit. Tantum autem terrorem uniuersæ
Peloponeso iniecit, ut multas ciuitates a Lacedæmoniiis de-
ficientes ut elim Argos, præterea totam Arcadiam: & ma-
gnam Laconia partem in Thebanorum fidem uenire eom-
pulerit. Quom in Arcadia esset, & die festo extracuiusdā
opidi mœnia semina hostium licentius uagarentur: non
nullos militum suorum muliebri habitu illis immiscuit,
qui sub noctem pro feminis recepti oppidum ceperunt, &
portis patefactis suos introduxerunt. Spartæ quoque exer-
citum admoit: superatoque Eurota amne illo cātatissimo,
quem nunc Basiliporamum hoc est regem fluuiorum uo-
cant, uniuersam regionem depopulatus est, deductis que
usque ad mare multis Græcorum militum milibus, quorū
ne duodecima quidem pars thebani erant, multas Sparta-
norum urbes uel ui: uel uoluntate sibi asciuit. Mefenam

quoque urbem, quam pristinis habitatoribus eiectionis Sparti incolebant, capiens: reuocatis reductisque menses restituit. Inter redeundum Athenienses, qui Thebanorum gloria inuidentes: in locis angustis transitum prohibere conabatur, haud magno negotio superauit. Quo maiores clarioresque res eo in bello fecerat: eo magis inuidia non nullos Thebanorum accendit, ut principes exercitus praecipue Pelopidam & Epaminundam: qui caeteros dignitate & auctoritate anteibant, in iudicium capitis uocarent, quia legibus non paruissent: sed quattuor integros menses ultra legitimum tempus potiti essent imperio. Quom autem collegae uehementer timerent, cõquererenturque de eo: quod contra eorum uoluntatem, & instituta patriae eos diutius in imperio tenuisset: permisit: ut omnem huius rei culpam in se deriuarent, eoque impulsore & auctore factum diceret ut ultra praefinitum tempus in imperio perstitissent. Tunc collegis hac defensione metu liberatis: maximum Epaminundae uidebatur instare periculum. Quippe quem non solum aduersarii: uerum etiam collegae accusabant, nec ullus erat, qui illum responsurum crederet, quum quid contra diceret, non haberet. Magna igitur omnium expectatione in iudicium uocatus: nihil eorum, quae accusatores & collegae dixerant, negauit. Neque se deprecari dixit, quo minus eum capitali afficerent supplicio, unum tamẽ orare pro suo in patriam amore ac beneficiis ut in sua damnatione inscriberet. Epaminudas a Thebanis, propterea est morte damnatus quod eos inuitos cõpulis apud leuctra superare Lacedaemonios, quorum uultus ante se imperatorem nullus Boetius fuerat ausus aspicere: unoque praelio non solum Thebanos ab interitu uendicauit. uerum etiam uniuersam Graeciam ab amara Spartanorum seruitute liberauit: eorumque res utriusque populi suo consilio perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent, laconiamque diriperet, quae annos quingentos nullam belli esset passa calamitatem. Neque bello prius finem imposuit, quam Meseis patriam restituit: compositosque arcadas in unum redegit. Haec quum perorasset: iudices magno risu cum hilaritate cohorto discesserunt. Nec quisquam eorum contra eum est ausus ferre sententiam. Hoc responso tam faceto li-

beratus est, qui ut uir philosophus: & patriæ amantissimus
constituerat etiam uitam parui pendere, dummodo suæ reip:
aliqua in parte prodesset. Hanc accusationem ita modesto
& æquo tulit animo, ut non ab inuidis accusatus, sed lauda-
tus esse uideretur: Non minus. N. magnanimi uiri officium
putabat malorum ciuium & inuidorum calumnias & iniu-
rias patienter tolerare, q̃ magnas hostium copias fortiter
superare. Non tamen post hoc iudicium quicquid aduersa-
riorum conspiratio. Meneclides enim unus ex iis, qui cum
Pelopida & Melone patriam liberauerant: ægre ferens hos
sibi præferri, quom esset malis institutus moribus: & lingua
procaci, & ad male dicendum q̃ ad benedicendum paratior,
legem tulit: ne Epaminudæ amplius imperio: aut aliis reip:
muneribus fungi liceret. Vnde factum est: ut lôgo tempore
a rep. procul ætatem egerit, litterarumq; suauitati tantum
incubuerit. Nunq̃ hoc ægre tulisse uisus est. Iniurias enim
patriæ aduersus ciues: ut parētū aduersus liberos obliuioni
tradendas esse dicebat. Tādē quom aduersarii eius: po-
puli uoces ferre non possent conquerentis: q̃ talis uiri, cui
reliqua Græcia parem nō haberet, nullū reip. munus obiret
sternendarum in urbe uiarum curam ignominia potius q̃
honoris causa ei tradiderunt. Nam id ministerium Thebis
fordidissimum habebatur. arbitrabatur nō nulli, quid huius-
modi munus subire dedignaretur. At ille sine ulla hæsi-
tatione suscepit, breuiq; sua admirabili procuratione effecit:
ut sordidissimum negociū prospiciosissimo magistratu cū-
cti ciues expeterent. Nemo. n. tam nobilis & potēs Thebis
erat: qui id habere dedignaretur quod tali & tanto uiro fuis-
set ante mandatum. Ostēdit uerum esse illud philosophicū
dictū, ex magistratu uiros agnosci. Nec hac re se patientē
iniuriarum ostendisse contentus sæpius patriæ imēritæ
opem tulit. Quom aliquādo ciues ob inuidiā ei imperiū
exercitus tradere noluisent: aliunq; imperitum ducem dele-
gissent: cuius infcitia eo deductus erat exercitus, ut locorū
clausus angustiis: nisi sumptis alis euadere non posse uide-
retur, omnes milites: ut in extremo discrimine fieri solet ad
Epaminudæ confugere periniam (erat. N. ibi inter alios
milites priuatus) qui expetitā opē tulit, & exercitum ob-

fidione liberatum reduxit incolumem: Id saepius fecit. Nec
de contumeliis unquam questus est, nec sua in patriam be-
neficia exprobrauit. Fecit idem, quod apud Romanos sa-
bius maximus: qui Minutius magistro equitum cuius impe-
rium populus imperio dictatoris aequauerat, & exercitui
profligato subuenit. nec ullam iniuriae plebis. aut Minu-
tii, qui ei prius detrectabat, memoriam adhibuit. Vt autem
populus Romanus erroris sui culpam: sic Thebani quoque
agnouerunt. Namque deinde quum aduersus Lacedaemoni-
os exercitus in Peloponesum mittendus esset, qui ex Asia
Agésilauum reuocauerant, ducem adeo cunctis belli arti-
bus instructum, & assiduo bellorum usu exercitatum, ut illi
us prudentia ac animi magnitudine freti magno Persarum
regi bellum indicere non dubitarent, nec quem exercitus
praeficerent: digniorem haberent comuni omnium con-
sensu Epaminundam ducem delegerunt. Nec eos sefellit
electio. Vt primum enim hostiles agros ingressus est: sta-
tim & suos ingenti uictoriae spe impleuit: & hostibus ma-
gnum terrorem incussit. Quippe qui pugna leuctrica com-
pertum habebant quanta esset uiri huius militaris peritia:
animique magnitudo. Causa Epaminundae aduersus La-
cedaemonios mittendi Arcades fuisse: quos ut socios ami-
cosque ab iniuriis Spartanorum Thebani tutos reddere con-
stituerant. Paucis enim ante diebus illi Arcadem absentiam
speculati castellum eorum nil tale timentium expugnarat
ualidoque praesidio munierant. Arcades rei indignitate per-
moti accitis in auxilium Thebanis aduersus occupatores
rerum suarum armato instructoque exercitu profiscuntur
manusque cum illis uiriliter conferunt. In eo praelio quom-
Archidamus dux Spartanorum uulneratus esset: suosque
ut superatos cadi uideret: occisorum corpora ad sepulturam
praconis uoce poposcit. Hoc enim signo apud Graecos in-
dicatur hostes esse uictores. Thebani traditam sibi uictoriae
confessione contenti: signo parcendi dato: suos a pugna re-
uocauerunt. Non diu tamen quieuerunt Thebani, Nam quum
quasi tacitae induciae inter utrosque essent, neutrique ali-
quid hostile moliretur: Lacedaemoniis aduersus finitimos
bella gerentibus: Thebani Mantiniam occupare conati

fuñt. Quod ubi Lacedaemone reſcitum eſt ſtatim in auxi-
lium Mantinienſium omnis Spartanorum iuuentus reſecta
urbe fere deſenſoribus uacua, ſe contulit. Tunc Epaminun-
das, ratus lacedaemonem ciue nudatam facile capi poſſe,
ſi illuc ignaro hoſte profiſceretur, ea : qua diſceſſurus erat:
noſte crebros fieri ignes in caſtris imperauit : ne hoſtes eū
abiſſe ſuſpicarentur. Non tamen incautos inuadere potuit
Cognito enim per tráſſugam eius aduentu pauci ſenes : &
omnis imbellis aetas in iſtis portarum anguſtiis armata in
ſtruſtaque acie ſeſe irruenti hoſti oppoſuere : paucique im-
becillae & eſſectae aetatis uiri ingentem hoſtium numerū,
pauloante uictorem ſuſtinuere : tātum animi : roboris que
dabat patriae deorumque conſpectus : pro quibus potius
mori deſtinarent : quam Thebanis tradere uictoriam. Pauci
igitur : & ii quidem imbelles quindecim hoſtium milia reie-
cere : quibus paucis ante diebus omnis Lacedaemoniorum
iuuentus par eſſe non potuit. In eo praelio duo hoſtium du-
ces cecidiſſe memorantur. Epaminundas hac ſpe fraudat-
us : quum exercitus hoſtium ad deſenſionem patriae iam
rediſſet : & Ageſilai nunciaretur aduentus : idem conſilium
in Mantinienſes uertere conſtituit. Ignibus enim aeque ut
apud Mantiniam factis, Mantiniam quam celeriter rediit.
eamque in cautam & deſenſoribus uacuam quam minio
negocio cepit, At Spartani ſenum uirtute & gloria inſlāmati
Ageſilaiq; prudentia freti : quem ex Asia in patriam reuoca-
rant : contineri non potuerunt : quin aduerſus hoſtes profici-
ſcerentur. Erant tunc Thebani apud Mantiniam quam nu-
per ceperant : qui ubi hoſtes aduentare praefenſere : freti ſupe-
rioribus uictoriis : Epaminundaeq; uirtute intrepide hoſtilē
expectabant aduentum. Ageſilaus quō admōeretur a ſuis :
ne cum Thebanis conſligeret : qui numero praestabāt, reſpō-
dit : Qui multis imperare uult : non debet multorum time-
re congreſſum. Idem non ignarus hoſtium uictoriam i du-
cis uirtute conſiſtere ſuis imperauit : ut aliis omiſſis Epami-
nundam unum omnes impeterent, quem ſi capere, aut occi-
dere potuiſſent, non dubitabat caeteros fore captiuos. Epa-
minundas autem imminente aduerſus Lacedaemoios pugna
quum ſella in qua ſedebat, ſuccubuſſet, militesq; hac re con-

fufos uideret, id quafi aliquid aduerfi significaret? ino inquit federe prohibemur. Quo dicto perturbatos militum animos recreauit. Instructa autem utrinque acie quom pugnae figna dux uterque dediffet, Epaminundas pro fronte equites fuos decurrere iuffit: ut fublata ingenti pulueris nube hoftef tantum a fronte certamen futurum fufpicarentur. Dum autem aduerfarios teneret hac expectatione fufpenfos, circumacto pedite ab una parte, unde in oppofitam hofcium aciem decurfus erat, a tergo inopinante inuafit. Nec Agefilaus in inftituenda acie iners fuerat. Pugnatum eft utrinque ita obnixè: ut nemo ad eam diem pugnam in Graecia afperiores factam fuiffe meminiffet. Thebani enim fuperiorum uictoriarum memoref ducifq; uirtute ac felicitate confifi fe uictoref futurof non dubitabant. Nec minor fpef uictoriae apud lacedaemoniof erat. Quippe qui fe Graecorum omnium rei militaris peritiffimof profitebantur: ducemque non inferiore Epaminundam fe habere credebat. Quid autem fuperioribuf bellis fuperati fuiffent: non Thebanorum uirtuti: fed fuorum ducum infcitiae afcribendum putabant. Quom ergo utriusque aduerfariif praeflare opinarentur: inque ea pugna non laudem modo & gloriam: fed fuam fuorumque falutem & libertatem fitam efle animaduertent: pugnant, ut qui fibi: aut uincendum aut moriendum proponunt. Inter pugnandum autem quom Spartani Epaminundam effent confpicati, qui non ducif modo, uerum etiam fortiffimi militif officium exequabatur: memoref Agefilai praeepti uniuerfi facto impetu in eum procurrerunt, Thebanorumque aciem urgere coeperunt. Tunc Epaminundas fuof hortatur, ne confecutam uictoriam e manibuf effluere paterentur, fe fe in mediof hoftef iniecit, inclinatamque iam fuorum aciem fuftinens. ibique fortiffime pugnauf letalæ uulnuf accepit. Tunc Boetii cognito ducif fui cafu aliquantulum retardati funt, fed Epaminunda quamuis faucio hortante, non priuf a pugna deftiterunt: quam fpartanof penitus profligarent. Epaminundas uero fermanimif in castra relatus, quom aimaduertent fe uulnuf accepiffe mortiferum: feque

illico animam emissurum: si ferrum: quod ex hastili in corpore remanserat: esset extractum. non statim id est passus educi. Primum igitur suos interrogauit: an cadenti sibi clypeus ab hoste fuisset ademptus: quem ut saluum audiuit, sibi iussit afferri. deinde uelut laborum gloriæque participem osculatus est. Deinde quæsiuit an Thebani essent uictoriam consecuti: quos ut uictores audiuit. Bene habet inquit commilitones mei. Nolite mortem meam lugere (omnes enim circumstantes ubertim flebant) quom uitæ meæ non finis: sed melius & præclarius initium uenerit. Nunc enim uester Epaminundas oritur: cui tam præclara uictoria immortalem gloriam comparauit. Nostro enim ductu: nostrisque consiliis florentem olim Spartanorum ciuitatem: nunc iacentem & abiectam uideo, patriam uero nostram Græciæ principem factam: & totam Græciam iniusta Lacedæmoniorum seruitute liberatam. Quid mihi præclarius contingere potuit: nisi fortasse uellem hic immortalitate donari, quam dii immortales nisi per famam adhuc nemini tradidere. Postremo Deiphantum ad se uocari iussit: post hunc Hiollidam: quos quidem uiros ubi in pugna cecidisse cognouit: suos hortatus est, ut facta cum hostibus pace bellum dissoluerent, quom ad bellum gerendum eis nullus dux superesset idoneus. Nec uanus uates fuit. Ut enim ante Epaminundam ducem nullum bellum memorabile gesserunt, ita illo extincto non uictoriis: sed cladi insignes facti sunt. Vnde apparet bellicam Boeetiorum gloriam cum homine hoc pariter natam: atque extinctam esse. Postquæ autem quæ sibi uidebantur, elocutus est spiculum extrahi iussit, cum quo uitam pariter emisit: tanto omnium mœrore, & lachrymis, ut non ducem modo, uerum etiâ communē omnium parentem lugere uideretur. Id postquæ Thebis rescitū ē, tantus dolor omnium aios inuasit, ut multo magis eū, quæ fratres filios parentes: qui in eo praelio ceciderant: lugerent, nullaq; uictoria iacturam tanti ducis compensandam existimarent. Quom autē impariam militū humeris referet: uniuersa ciuitas ei obuiā occurrit: eū, ut optime de patria meritū quippe quæ pro ea nullū laborem nullū piculū recusauerat publico

publico omnium luctu: ac funeris pompa honestarūt, & demū pulchro tumulo reip. impensis extructo condiderunt: quom ipse nihil haberet: unde posset sepeliri. Eo. N. moriente praeter ueru ferreum: nihil domi eius repertum est. Huius uitam atq; Pelopidae apud Graecos xenophon atheniēsis scripsit: nō ille socraticus Grylli filius, sed alius frater Pythostrati: qui Theseidos poema composuit. Hic enim, ut Laertius scribit, inter alia ingenii monimenta horum duorum excellentium ducum uitas & gesta memoriae mandauit.

FINIS.

ABSTEMII CARMEN AD LECTOREM.

Thebani praeclara uiri si gesta probabis:

Quo duce Spartanæ concidit urbis honos.

Aemilia de gente sati mox acta minoris

Inclyta Scipiadae lector amice leges.

Magna fuit quondam mauortis fama pelasgi,

Sed maior latiae gloria gentis erat.

EIVSDEM ABSTEMII EPITHALAMIOLVM.

I cunctas sacri coniugii laudes, ad quod celebrandum hodierna die accitus sum Clarissimi doctores: & spectatissimi ciues: ac uenerabiles matronae referre uellem: neque ingenium ad excogitandum, neq; dicēdi facultatem ad eloquendum: neq; memoriam ad reminiscendū: neq; uocem ad pronuntiandum, neq; tempus ad orandum sufficiens satis mihi esse putareni. Quum haec igitur ita sint, quumq; ii, quorum maxime interest, pro sua modestia me breuem esse iusserint, concisorem oratiunculam habere cōstitui, q̄ tanta res exposcere, & contrahentium mērita postulare uideantur. Et eo magis, quia apud eos me uerba facere intelligo: quibus haec inaudita non sunt: quiq; pro suo ingenio, & optimarum rerum noticia me longe melius ista

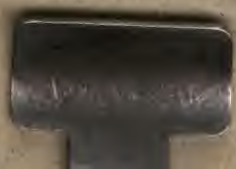
cognoscunt. Si .n. eius originem uolumus considerare, quis uestrum est: qui non intelligat immortalis dei munere id humano generi esse concessum? Si uero eius utilitatem recēdere curamus, quis uestrum est: qui nesciat, uxorem uiro in adiutorium datam: ut quum maritus necessaria ad suam filiorumq; uitam multo labore: periculisq; acquirit, sit uxor domi, quæ a uiro parta conseruet? Quid de filiorū procreatione dicā? quibus pro uestra prudentia optime itelligitis, nihil homini in hac uita melius: nihil ad nominis nostri propagationem utilius, nihil ad senectutis sustentationem ualidi⁹, nihil ad familiarū ac ciuitatū amplificationem cōseruationēq; esse præstantius. Hæc & si tanti faciēda sunt, ut omne matrimonium sit merito ac iure laudandum: hoc eo maiori laude dignum esse iudicandum est, quo inter præstantiores huius urbis ciues contrahendum est. Si enim Sponsum ipsū considerare uolumus, maiorum suorū nobilitate, diuitiarum ac opum affluentia: morum modestia: uirtutum deniq; omnium copia nemini municipū suorū cedere reperiēmus. Sponsa uero ita est non forma modo, matronaliq; grāuitate: uerum etiam omni, quæ mulierem decorat, uirtute referta: ut matri suæ pudicissimæ spectatissimæq; matronæ probe respondeat. Ob hæc igitur: multa q; alia, quæ temporis angustia me præterire admonuit: non mediocre spem habere possumus hoc faustum fore coniugium. Deus igitur omnipotēs: sine quo omnes nostri actus irriti sunt & inanes: ambobus præstet, ut sobole præclara: diuitiis honestis, uirtutibusq; omnib⁹ aucti diu i summa pace & tranquillitate uiuāt, & usq; ad longinquā senectutē in felicitate perdurent.

ALIVD EIVSDEM ABSTEMII
EPITHALAMIOLVM.

Conspicio quotiens ciues rapidissima uitæ
Tempora, perpetui labentia fluminis instar,
Quotq; modis mors dura homines: rapiatque, feratq;
Nunc quos incuruæ fregerunt fata senectæ:

Florentes alios aetate. & fortibus annis,
Hos uix primaeuæ tangentes limina uitæ,
Coniugium imprimis cogor laudare, deumq;
Inuentorem operis tanti: mortalia per quod
Immortali aeuo deuicta morte fruuntur,
Nec mansura diu reparato semine durant.
Nam ueluti Zephyri genitabilis aura reducit,
Quas Boreae spirantis hyemis, seuæq; procellæ
Abstulerant frondes, & tegmina tuta ferarum:
Sic homines alii percunt: & dulcia linquunt
Lumina, materno reddentes membra sepulchro,
Nascentes alios reparata stirpe suorum
Conspicimus, sic una uenit stirps, altera cedit.
Quare agite ætatis memores fugientis: & æui,
Quos nunc primus amor coniungit lege iugali:
Connubio indulgete sacro: ualidamq; iuuentam
Exercete: deus sic uos perducatur ad annos
Nestoreos. sic cana fides comitetur: amorq;
Candida sic firmis teneat concordia uinculis
Diuitiis, opibus, sobole: & uirtutibus auctos.

Fati. M. CCCCII. Pridie kalēdas . Maii . Illustrissimoq;
Principe & Domino CAESARE Borgia Duce Romā-
diolæ Valentiaq;, ac Plombini dño; & Sacrosanctæ
R. E. Vexillifero: Capitaneoq; Generali feliciter
regnante Magister Hieronymus Soncinus
Ducali Excellētiæ Deditissimus ipreslit.

It is a common error to suppose that the
theology of the Church is a mere collection of
dogmas and doctrines, and that the only way
to know the truth is by accepting these
dogmas and doctrines as the only true
faith. But the truth is that the Church
is a living organism, and its life is based
on the love of God and man. The Church
is not a mere collection of dogmas and
doctrines, but a community of people who
are united by the love of God and man.
The Church is a living organism, and its
life is based on the love of God and man.
The Church is not a mere collection of
dogmas and doctrines, but a community
of people who are united by the love of
God and man. The Church is a living
organism, and its life is based on the
love of God and man. The Church is not
a mere collection of dogmas and doctrines,
but a community of people who are united
by the love of God and man.

It is a common error to suppose that the
theology of the Church is a mere collection of
dogmas and doctrines, and that the only way
to know the truth is by accepting these
dogmas and doctrines as the only true
faith. But the truth is that the Church
is a living organism, and its life is based
on the love of God and man. The Church
is not a mere collection of dogmas and
doctrines, but a community of people who
are united by the love of God and man.
The Church is a living organism, and its
life is based on the love of God and man.
The Church is not a mere collection of
dogmas and doctrines, but a community
of people who are united by the love of
God and man. The Church is a living
organism, and its life is based on the
love of God and man. The Church is not
a mere collection of dogmas and doctrines,
but a community of people who are united
by the love of God and man.

